

раїни "Про Концепцію реформування системи соціальних послуг до 2014 р." та "Про Стратегію реформування системи надання соціальних послуг". На жаль, їх положення так і не були спрямовані на уточнення нормативно-правових основ як поняття державної соціальної політики, так і системи соціальних послуг. Так, у Розпорядженні Кабінету Міністрів України "Про Стратегію реформування системи надання соціальних послуг" визначені лише негативні аспекти системи соціальних послуг в Україні, узагальнені принципи їх надання та напрями вдосконалення державної політики у цій сфері, сформовані попередні основи практики моніторингу [9].

Висновки. Отже, узагальнюючи характеристику концептуальних підходів до прямого чи опосередкованого трактування сутності соціальної політики, сформуємо авторське визначення цієї економічної категорії як домінуючої компоненти соціально-економічного зростання, що визначає міру соціального забезпечення зорієнтованості та використання потенціалу економічного розвитку з метою формування і реалізації людського капіталу як невід'ємного ресурсу та передумови ефективності функціонування системи національного господарства та забезпечення її соціальної, демографічної, макроекономічної, виробничої, інноваційно-інвестиційної та інших складових безпеки.

Література

1. Економічна теорія : підручник / за ред. В.М. Тарасевича. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 784 с.
2. Конституція України. – К. : Вид. дім "Скіф", 2009. – 48 с.
3. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії та практики) : монографія / за наук. ред. Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. – Ніжин : Вид-во "Аспект-поліграф", 2008. – 818 с.
4. Макара О.В. Формування моделі соціально орієнтованого регулювання національної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 – "Організація та управління національною економікою" / О.В. Макара. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ, 2013. – 40 с.
5. Кочемировська О.О. Аналітична доповідь / О.О. Кочемировська, О.М. Пищуліна. – К. : Вид-во НІСД, 2012. – 88 с.
6. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : Вид-во НІСД, 2013. – 576 с.
7. Україна. Закон. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії від 5.10.2000 р., № 2017-III // Відомості Верховної Ради України від 01.12.2000 р., № 1248/98.
8. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні: Україна. Президент. Указ. Про Основні напрями соціальної політики на 1997-2000 р., № 1166/97 від 18.10.1997 р. – Електронний ресурс Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1166/97/print1391520474963458>.
9. Україна. Кабінет Міністрів. Розпорядження. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг від 8.08.2012 р., № 556-р. // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80/print1391522516001411>.
10. Шараев Ю.В. Теория экономического роста : науч. издание / Ю.В. Шараев. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 254 с.
11. Becker G. Human Capital / G. Becker. – New York : Columbia University Press, 1964. – Pp. 8-9.

Кальницкая М.А. Теоретические основы исследования социальной политики в Украине

Проанализированы подходы ученых к пониманию категории "социальная политика", а также ее взаимосвязи с другими смежными понятиями. Определен перечень направлений и составляющих социального развития. Значительное внимание уделено причинам неэффективности государственной политики обеспечения социального развития,

а также ее основным заданием. Обобщая характеристику концептуальных подходов к прямой или косвенной трактовке сущности социальной политики, сформировано авторское определение этой экономической категории, как доминирующей компоненты социально-экономического роста, которая определяет меру социального обеспечения ориентированности и использования потенциала экономического развития в целях формирования и реализации человеческого капитала как неотъемлемого ресурса и предпосылки эффективности функционирования системы национального хозяйства и обеспечения ее социальной, демографической, макроекономической, производственной, инновационно-инвестиционной и других составляющих безопасности.

Ключевые слова: социальная политика, эффективность, государственное регулирование, социальное развитие, экономическое развитие.

Kalnytska M.A. Theoretical Framework Study of Social Policy in Ukraine

The scientific approaches to understanding the category of social policy and its correlation with other related concepts are analysed. Some areas and components of social development are proposed. Much attention is paid to the causes of inefficiency of the government policy to promote social development, as well as its main task. Generalising characteristic of conceptual approaches to the direct or indirect interpretation of the essence of social policy, the author's definition for this economic category is formed. It is suggested to be the dominant component of social and economic growth determining the measure of social providing for economic development potential in order to form and implement human capital as the efficient resource and a precondition for effective functioning of the national economy.

Keywords: social policy, efficiency, government regulation, social development, economic development.

УДК 331.101.262:631

Доц. Л.М. Коваль, канд. екон. наук –

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

ТРУДОВІ РЕСУРСИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Визначено роль та місце аграрного сектору в розвитку української економіки. Встановлено, що центральне місце у формуванні потенціалу галузі належить людині, яка координує і організовує виробництво, виступає важливим елементом виробничого процесу і стратегічним ресурсом водночас. Проаналізовано стан і тенденції розвитку трудового потенціалу аграрної сфери України. Висвітлено соціальну, економічну і правову складову постреформеного розвитку сільських територій і визначено вплив цих процесів на кількісні та якісні характеристики трудових ресурсів села. Обґрунтовано сфери державно-управлінського впливу на підвищення ефективності суспільного сектору аграрної економіки.

Ключові слова: трудові ресурси, кількісні і якісні характеристики трудового потенціалу, ефективність, сфери державного впливу.

Актуальність проблеми. Ключова роль у розвитку всієї української економіки, піднесенні життєвого рівня населення і добробуту людей, належить аграрному сектору, можливості якого визначаються потужною земельно-ресурсною базою. Проте центральне місце у формуванні виробничого потенціалу галузі все-таки належить людині. Саме людина покликана визначати цілі та напрями розвитку виробництва, організовувати його та розпоряджатися результатами своєї праці. Людина з її здібностями і можливостями є основною продуктивною силою суспільства, виступає не лише елементом виробничого процесу, але й стратегічним його ресурсом. Таким чином, питання щодо формування та

використання трудового ресурсного потенціалу села набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стану і використання трудових ресурсів складні й багатогранні та перебувають в центрі уваги багатьох вітчизняних науковців. Вагомий внесок у їх вирішення здійснили: Д. Богиня, О. Грیشнова, Е. Лібанова, К. Якуба та ін. Але, незважаючи на високий рівень опрацювання проблематики, питання управлінського впливу держави на кількісні та якісні характеристики робочої сили в аграрному секторі не набули належного розвитку.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні сфер державного управлінського впливу на процеси формування, розподілу та використання трудових ресурсів в аграрному секторі економіки.

Результати дослідження. Основою трудового потенціалу аграрного сектору і головним об'єктом управлінського впливу держави є сільське населення працездатного віку. Увага регулятора має бути зосереджена на формуванні як кількісних, так і якісних характеристик трудового потенціалу. Кількісна сторона представлена чисельністю і складом працездатного населення, а якісна – сукупністю демографічних, інтелектуальних, психофізіологічних, освітньо-кваліфікаційних та інших ознак. Проведено аналіз стану і використання трудового потенціалу села і виявлено негативні тенденції останніх років.

Необхідною умовою соціально-економічного розвитку аграрного виробництва є сталість соціально-демографічних процесів у селі. Однак, аналізуючи тенденції останніх років, виявлено істотне загострення цих процесів. Через тривалу негативну демографічну мотиваційну поведінку сільських мешканців з географічної карти України за весь період її незалежності щороку зникало в середньому по 28 сільських поселень (табл. 1), обезлюднилося 227 сіл, 6163 – деградувало [1; 10, с. 162].

Особливого занепокоєння викликає факт вражаючого старіння сільського населення. З 1979 по 2012 рр. питома вага осіб віком від 0 до 15 років у загальній чисельності сільського населення скоротилася від 23,8 % [5, с. 53] до 17,3 % [11, с. 17], а загальна їх кількість в розрахунку на 1000 ос. працездатного населення зменшилася в 1,6 раза. Скорочення питомої ваги осіб працездатного і допрацездатного віку сигналізує загрозу нормальному відтворенню трудового потенціалу села на тривалу перспективу, і створює серйозні проблеми розвитку аграрного сектору. Недопущення цих проблем потребує від уряду серйозних кроків. Він повинен спрямувати свої зусилля на те, щоб підтримати природне зростання населення у селі і міграційний притік. Поки що відбуваються зворотні тенденції – у пошуках кращих умов праці та життя найбільш перспективна частина трудових ресурсів покидає село, а чисельність померлих постійно перевищує кількість народжених дітей. Активний розвиток міграційних процесів у селі розпочався ще з середини минулого століття і триває досі. У 1960-1980-х рр. сальдо міграції сільського населення України становило "-150-250" тис. ос. на рік, а сальдо міграції міського населення – "+150-350" тис. ос. [9, с. 211-212]. У 2013 р. цей показник становив "-7,4" та "+6,9" тис. ос. відповідно [2].

Табл. 1. Чисельність сільських населених пунктів України у 1991-2014 рр.*

Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість сіл		Абсолютний приріст (зменшення), од.	Відносний приріст (зменшення), %
	1991 р.	2014 р.		
Україна	28844	28397	-447	-1,54
Автономна Республіка Крим	963	947	-16	-1,66
Області				
Вінницька	1463	1457	-6	-0,41
Волинська	1045	1054	9	0,86
Дніпропетровська	1449	1435	-14	-0,97
Донецька	1120	1118	-2	-0,18
Житомирська	1655	1613	-42	-2,54
Закарпатська	563	579	16	2,84
Запорізька	929	914	-15	-1,61
Івано-Франківська	760	765	5	0,66
Київська	1205	1126	-79	-6,65
Кіровоградська	1019	993	-26	-2,55
Луганська	796	780	-16	-2,01
Львівська	1871	1850	-21	-1,12
Миколаївська	917	889	-28	-3,05
Одеська	1139	1124	-15	-1,32
Полтавська	1862	1806	-56	-3,01
Рівненська	1002	1000	-2	-0,20
Сумська	1501	1458	-43	-2,86
Тернопільська	988	1023	35	3,54
Харківська	1741	1677	-64	-3,68
Херсонська	675	658	-17	-2,52
Хмельницька	1416	1414	-2	-0,14
Черкаська	821	824	3	0,37
Чернівецька	398	398	0	0,00
Чернігівська	1520	1466	-54	-3,55
Міста				
Київ	0	0	0	0
Севастополь	26	29	3	11,54

* Сформовано та розраховано за даними [4, 12].

Тривалим є перевищення кількості померлих над народжених у селі, яке стається впродовж усього періоду державної незалежності (табл. 2). Не зважаючи на певне зростання народжуваності в останні роки, коефіцієнт природного приросту має від'ємне значення (рівень народжуваності сільського населення в розрахунку на 1000 ос. становить 12,57 %, рівень смертності – 17,64 %), а такого показника депопуляції сільського населення, як в Україні, не має жодна європейська держава [11, с. 11]. Та невелика частина молодих людей, яка залишилася у селі, шукає привабливі сфери прикладання праці, до яких аж ніяк не можна віднести сільське господарство – у цій галузі здебільшого працюють люди, які не змогли себе реалізувати в інших видах діяльності і не різняться високим освітньо-кваліфікаційним рівнем. Близько 52 % зайнятих в аграрному секторі економіки не має спеціальної підготовки [3], і лише 13,7 % працівників – з вищою освітою [8, с. 64].

Табл. 2. Показники природного руху сільського населення України у 1990-2012 рр.*

Роки	Середньорічна чисельність населення, тис. ос.	Кількість народжених, тис. ос.	Кількість померлих, тис. ос.	Коефіцієнт народжуваності	Коефіцієнт смертності	Коефіцієнт природного приросту	Коефіцієнт природної депопуляції
1990	16969,3	214,3	272,5	12,63	16,06	-3,43	1,27
1991	16859,2	211,6	289,0	12,55	17,14	-4,59	1,37
1992	16759,7	209,1	295,3	12,48	17,62	-5,14	1,41
1993	16773,1	200,6	309,2	11,96	18,43	-6,47	1,54
1994	16713,7	193,0	313,8	11,55	18,78	-7,23	1,63
1995	16609,6	184,5	316,2	11,11	19,04	-7,93	1,71
1996	16529,2	176,1	315,9	10,65	19,11	-8,46	1,79
1997	16430,9	167,6	309,7	10,20	18,85	-8,65	1,85
1998	16322,6	160,5	294,4	9,83	18,04	-8,20	1,83
1999	16216,0	149,8	299,2	9,24	18,45	-9,21	2,00
2000	16091,2	147,1	301,0	9,14	18,71	-9,56	2,05
2001	15971,5	139,3	295,6	8,72	18,51	-9,79	2,12
2002	15882,7	141,8	300,5	8,93	18,92	-9,99	2,12
2003	15675,1	142,2	305,4	9,07	19,48	-10,41	2,15
2004	15476,0	142,9	300,8	9,23	19,44	-10,20	2,10
2005	15271,5	141,8	310,4	9,29	20,33	-11,04	2,19
2006	15051,8	153,7	296,3	10,21	19,69	-9,47	1,93
2007	14868,6	158,6	296,6	10,67	19,95	-9,28	1,87
2008	14703,9	170,0	291,6	11,56	19,83	-8,27	1,72
2009	14556,5	173,0	274,4	11,88	18,85	-6,97	1,59
2010	14438,1	171,1	267,1	11,85	18,50	-6,65	1,56
2011	14336,9	173,7	253,4	12,12	17,67	-5,56	1,46
2012	14252,7	179,1	251,4	12,57	17,64	-5,07	1,40

* Побудовано й обчислено за даними [6; 7, с. 61].

Небезпечні процеси зниження кількісних та якісних характеристик трудового потенціалу села зумовили низький рівень ефективності праці в сільському господарстві (табл. 3).

Табл. 3. Ефективність праці в сільському господарстві України у 2000-2012 рр.

Роки	Валова продукція сільського господарства, млн грн	Середньорічна чисельність працівників, тис. осіб	Чистий прибуток (збиток) галузі, млн грн	Продуктивність праці, тис. грн/люди.	Граничний продукт праці, млн грн	Прибуток на одного працівника, тис. грн
2000	151022	4334,1	-	34,8	-	-
2001	166427	4117,4	-	40,4	-71,1	-
2002	168424	4107,0	-	41,0	-192,0	-
2003	149900	4079,1	-	36,7	663,9	-
2004	179427	3944,6	-	45,5	-219,5	-
2005	179606	3986,3	-	45,1	4,3	-
2006	184096	3633,8	2445,4	50,7	-12,7	0,67
2007	172130	3468,1	6854,1	49,6	72,2	1,98
2008	201564	3300,1	5789,2	61,1	-175,2	1,75
2009	197936	3131,0	7584,8	63,2	21,5	2,42
2010	194887	3094,5	17170,5	63,0	83,5	5,55
2011	233696	3393,8	25341,3	68,9	129,7	7,47
2012	223255	3492,4	26787,2	63,9	-105,9	7,67

Дані табл. 3 засвідчують тенденцію до зростання продуктивності праці в аграрному секторі економіки з 2007 по 2011 рр. і її зниження в 2012 р. Можна також помітити дію закону спадної граничної продуктивності ресурсу праці, відповідно до якого збільшення кількості змінного чинника за незмінних інших умов є ефективним до певної межі, за котрою граничний продукт починає скорочуватися. За отриманими результатами, граничний продукт праці в останній період досяг свого апогею у 2011 р., після чого істотно низився. Оскільки скорочення граничного продукту супроводжується зниженням показника середнього продукту (продуктивності праці), то спостерігається подальше скорочення валового і середнього продукту за заданих умов. Щодо прибутковості аграрної праці, то тут простежуються позитивні тенденції до зростання показника, проте ці тенденції певним чином є результатом впливу інфляційних процесів.

Проведений аналіз виявив тенденцію до негативних змін трудового потенціалу села, що відображаються на погіршенні його кількісних і якісних характеристик. Така ситуація сформувалася під впливом чинників економічного, соціального та правового характеру (рис.) та зумовлена неефективністю і безсистемністю окремих етапів ринкових реформ. За весь період державної незалежності України вітчизняний уряд так і не зміг сформулювати цілісної концепції розвитку суспільного сектору аграрної економіки. І якщо не поставити це питання на порядок денний, то українське село ризикує назавжди втратити свою самобутність, а Україна – той потенціал, що закладений у нього.

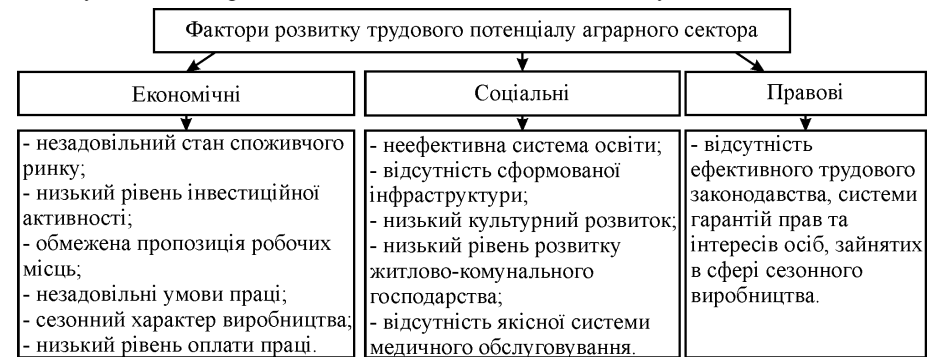

Рис. Фактори розвитку трудового потенціалу аграрного сектора

Першочерговим напрямом на шляху до здійснення соціально-економічних перетворень у селі має стати прийняття та вдосконалення нормативно-правової бази. Уряд має ухвалити закони, що сприяли б розвитку підприємницької ініціативи, знайти досконалі механізми мотивації роботодавців до створення додаткових робочих місць, найму на перше робоче місце, підвищення кваліфікації працівників, врегулювати питання сезонної зайнятості. Позитивний вплив на формування трудового потенціалу сприятиме відновленню мережі закладів культури, проведенню культурно-освітніх і мистецьких заходів, реалізації програм будівництва житла та створенню альтернативної зайнятості.

Висновки. Розвиток ринкових відносин в економіці України потребує нових підходів до вирішення питання щодо формування та використання трудового потенціалу аграрного сектору. Реалізація поставленої мети передбачає здійснення комплексу робіт економічного, організаційного та правового характеру, спрямованих на усунення двох взаємопов'язаних проблем – проблеми депопуляції та старіння села та проблеми якості трудових ресурсів. Вирішення першої групи проблем потребує формування мотиваційного механізму до праці в селі, а другої – стимулювання до підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня сільських жителів.

Література

1. Городенко С. Демографічна ситуація на селі: сучасні проблеми та перспективи. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://conf.tiarpv.at.ua/publ/konf_6_7_12_2012_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/demografichna_situacija_na_seli_suchasni_problemi_ta_perspektivi/53-1-0-2125.
2. Демографічна ситуація в Україні у січні-листопаді 2013 року: Експрес випуск. – К. : Вид-во Державна служба статистики України. – 15.01.2014. – № 7/0/10.2 вн-14.
3. Жураковська Л.А. Напрями підвищення ефективності використання трудового потенціалу на селі / Л.А. Жураковська. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/tpud_potension-da22c.pdf.
4. Кількість адміністративно-територіальних одиниць в Україні на 1 січня 2014 року. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ds/ator/ator-2014_u.htm.
5. Крилова І.Г. Демографічні характеристики трудового потенціалу сільського населення України / І.Г. Крилова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – Вип. 2. – С. 49-54.
6. Населення. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rtk/nas_u/nas_rtk_u.html.
7. Населення України за 2012 рік: Демографічний щорічник. – К. : Вид-во Державна служба статистики України. – 2013. – 448 с.
8. Праця України у 2012 році : стат. зб. – К. : Вид-во Державна служба статистики України, 2013. – 321 с.
9. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця, А.І. Даниленка, М.Г. Жулинського та ін. – К. : Вид-во НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
10. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. О.М. Бородіної, І.В. Прокопи. – К. : Вид-во "Либідь", 2010. – 376 с.
11. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2012 рік / за ред. Р.В. Богатирьової. – К. : Вид-во "Либідь", 2013. – 464 с.
12. Яке майбутнє в українського села?. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://infelight.org.ua/content/yake-maybutnie-v-ukrayinskogo-sela>.

Коваль Л.М. Трудовые ресурсы аграрного сектора Украины и их использование

Определена роль аграрного сектора в развитии украинской экономики. Установлено, что центральное место в формировании потенциала отрасли принадлежит человеку, который координирует и организывает производство, выступает важным элементом производственного процесса и стратегическим ресурсом одновременно. Проанализировано состояние и тенденции развития трудового потенциала аграрной сферы Украины. Освещена социальная, экономическая и правовая составляющие развития сельских территорий и определено влияние этих процессов на количественные и качественные характеристики трудовых ресурсов села. Обоснованы сферы государственно-управленческого воздействия на повышение эффективности общественного сектора аграрной экономики.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, количественные и качественные характеристики трудового потенциала, эффективность, сферы государственного воздействия.

Koval' L.M. Manpower in the Agrarian Sector of Ukraine and Their Use

The role and place of the agrarian sector in Ukraine's economy are defined. The central place in the the field capacity forming is proved to be held by the person who organizes and coordinates the production, and is also an important element of the production process and strategic resource at the same time. The state and trends of the labour potential of Ukraine's agrarian sector are analysed. Social, economic and legal components of rural development are highlighted, and the influence of these processes on quantitative and qualitative characteristics of the rural labour force is represented. The spheres of public-management impact on improving the efficiency of the public sector of agricultural economy are grounded.

Keywords: human resources, quantitative and qualitative characteristics of labour capacity, efficiency, the scope of state influence.

УДК 338.45:658.8:621.3

Ст. викл. В.В. Кузяк, канд. екон. наук;

доц. О.Є. Шандрівська, канд. екон. наук; доц. О.М. Бек, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"

СТРАТЕГІЯ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ У СТВОРЕННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Актуалізовано стратегію обслуговування клієнтів промислового підприємства у контексті реалізації концепції стратегічного управління. Ідентифіковано бар'єри входу в ринок, що створюються виробниками із високим рівнем обслуговування клієнтів, основними бар'єрами входу є використання схем оплати, які створюють сильну залежність між клієнтом і постачальником, налагодження широкої мережі закладів сервісу, які розташовані по місцю діяльності клієнтів, укладання контрактів на надання довготривалих постійних послуг, створення іміджу компетентності щодо надання послуг. Досліджено риси, що характеризують обслуговування клієнта з високою якістю. Ідентифіковано взаємозв'язок між стратегією конкурентних переваг підприємства і стратегією обслуговування клієнтів.

Ключові слова: стратегія обслуговування клієнтів, конкурентні переваги, якість обслуговування клієнта.

Постановка проблеми. У процесі господарської діяльності кожне підприємство є учасником багатьох різновекторних зв'язків. Дуальність взаємозв'язків, які виникають внаслідок діяльності промислового підприємства на ринку, вимагає ідентифікації їх характеру. Організації утворюють мережі у формі ланцюгів, з'єднаних певними спільними пунктами-ланками. Кожне підприємство в такій мережі є, отже, одночасно постачальником і клієнтом.

Як свідчить досвід діяльності провідних підприємств, сьогодні важливою умовою конкурентоспроможності на конкурентних ринках є тісна співпраця з контрагентами ринку (зокрема з клієнтами, постачальниками, посередниками). Важливість орієнтації на співпрацю пояснюється тим, що у багатьох видах діяльності конкурують не окремі підприємства, а цілі ланцюги поставок.

Узагальнюючи світову практику створення та функціонування партнерських стосунків між підприємствами, можна стверджувати, що вони мають різноманітні форми, зокрема диференційовані за моделями співпраці (співробітництво у ланцюгу поставок, співробітництво на основні здібностей, співробітництво на основні пропозиції, конкурентне співробітництво) та за видами (типами) партнерства (співпрацюючі організації сприймаються як партнери і в